

בעניין: _____ אבו סביח ואח'

ע"י ב"כ עוה"ד נדיה דקה ואח'
מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים
טל: 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נ ג ד -

המחלקה לחקירת שוטרים ואח'

ע"י ב"כ עו"ד ענת גולדשטיין

מפרקליטות המדינה

המשיבים

תגובת העותרים

להודעת העדכון מטעם המשיבים

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 17.6.2021 והארכה שניתנה בהחלטה מיום 1.7.2021 העותרים מתכבדים להגיש תגובה מטעמם להודעת העדכון מטעם המשיב מיום 15.6.2021, וזאת כפי שיפורט להלן:

1. ביום 1.11.2020 הגיש העותר 1 (להלן: **העותר**) עתירה נגד החלטת המחלקה לחקירת שוטרים שלא לפתוח בחקירה בעקבות תלונה שהגיש כנגד אלימות של שוטרים אשר תקפו אותו בהיותו במשמורתם בעודו קטין.
2. כפי שהוצג במסגרת העתירה, התמונות שצורפו לה והתיעוד הרפואי מבית החולים, מדובר בקטין אשר נעצר באמצע הלילה, נלקח לתחנת המשטרה ומשם יצא עם חבלות בחלקים שונים בגופו.
3. למרות דברים אלה, המשיבים החליטו כי אין מקום לפתוח בחקירה פלילית, שכן לשיטתם "מדובר באירוע אשר ההליך הפלילי איננו מהווה המסגרת המתאימה לבירורו".
4. העתירה דן הוגשה כשמבוקש בה לבטל את החלטת המשיב 2 הדוחה את הערר שהגיש העותר על החלטת המשיב 1 לסגור את תיק מח"ש 5614/18, וכן לערוך בדיקה מהירה ויעילה של תלונת העותר ושל תלונות אחרות הדומות לה, באופן שלא יסכל את האפשרות לנהל חקירה אמיתית בגין תלונת עצורים נגד שוטרים. כמו כן, התבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים להגדיר נוהל של בדיקת אירועי אלימות נגד עצורים בכלל וקטינים בפרט בעניין חשד לשימוש בעינויים ו/או ביחס בלתי אנושי ו/או אכזרי ו/או משפיל בידי שוטרים, כאשר על הנוהל ליצור, בין היתר, סד זמנים סביר לבדיקה, ומנגנון המבטיח השגת הראיות הרלוונטיות בטרם השמדתן.

5. ביום 15.12.2020 הגישו המשיבים את תגובתם ועמדו בה על ההחלטה לסגור את תיק מח"ש 5614/18. בתגובתם טענו המשיבים שיש לדחות את העתירה על הסף בשל העדר עילה להתערבות בשיקול הדעת של המשיבים וכן לגופה מאחר שהערר – לשיטתם – נבחן בדקדוק ובקפידה על ידי הגורמים המוסמכים כאשר הטענה המרכזית הייתה שגרסתו של העותר אינה מבססת תשתית ראייתית מתאימה לפתיחה בחקירה פלילית".
6. ביום 26.4.2021 התקיים דיון בפני בית המשפט הנכבד, אשר מתח ביקורת חריפה על התנהלות המשיב בהקשר דנן, ולאחר שמיעת הערותיו, הסכים המשיב לבצע פעולות חקירה נוספות לצורך בחינת טענותיו של העותר, ובין היתר, תשאול חוקרו של העותר, וביורר מספר השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה לשם בדיקת האפשרות לערוך פעולות חקירה נוספות.
7. בהתאם לדברים האמורים ניתנה החלטה ביום 12.5.2021 ובה נקבע, כי "שמענו את באי כוח הצדדים בדיון שנערך בפנינו. בשלב זה, ותוך שמירת טענות הצדדים, באת כוח המשיבים נעתרה לבקשתנו לבחינת שני נושאים: ראשית, הוסכם לתשאל את חוקרו של עותר 1. שנית, בירור כמות השוטרים שנכחה במשמרת המדוברת, לשם בחינת האפשרות לערוך חקירות נוספות".
8. ביום 15.6.2021 הגישו המשיבים הודעת עדכון מטעמם ובה הודיעו כי מח"ש ביצעה את פעולות החקירה עליהן הודיעו בדיון מיום 26.4.2021.
9. כך הודיעו המשיבים שביום 18.5.2021, שנתיים וחצי לאחר האירוע שבבסיס עתירה זו, נחקר באזהרה חוקרו של העותר (להלן: **החוקר**). החוקר מסר בחקירתו, מספר פעמים, שאינו זוכר כלל את האירוע אך הוא שלל באופן נחרץ את האפשרות שהעותר התלונן בפניו על אלימות שוטרים וכי הוא לא תיעד זאת.
10. ראשית כל יצינו העותרים, כי לא ברור הכיצד אדם שאינו זוכר את האירוע יכול לשלול בנחרצות זו את תלונתו של העותר לעניין חשיפתו לאלימות שוטרים. יתרה מזו! השוטר טוען שניתן לצפות בתיעוד של החקירה כדי לאמת את דבריו, אך נעלמה מעינינו העובדה שדבריו של העותר עולים יפה עם מה שמציג התיעוד החזותי של החקירה.
11. לא למותר להזכיר, כי העותר טען בתלונתו כי התלונן בפני חוקרו על אלימות השוטרים, בעודו מוריד מידי את האזיקים. התיעוד שהוצג בפני העותרים, מציג את העותר כשכבר הוכנס לחדר וידיו משוחררות מאזיקים וכל השלב של הורדת האזיקים וכניסתו לחדר החקירות אינו מופיע.
12. תמוהה ביותר בעיני העותרים הטענה לפיה, התיעוד החזותי מאשר את דבריו של החוקר, בזמן שהטענה בדבר חסר התיעודי הועלתה כבר בשלב הדיון. זאת בנוסף לטענה לפיה חסרות כארבעים דקות בין תחילת התיעוד החזותי לבין שעת תחילת החקירה על פי דו"ח התמלול, דבר שכשלעצמו מאשש את החשד שהדברים נמסרו לחוקר אך לא תועדו על ידו.
13. אף בחקירתו של החוקר לא נשללה האפשרות שחלק מהדברים שנאמרים בחדר החקירות לא יתועדו, באופן כזה שמעניק לחוקר את האפשרות לתעד באופן סלקטיבי את הדברים

לפי הרלוונטיות שלהם, וזאת כפי שהוא מגדיר רלוונטיות זו. כך למשל, בשורות 38-40 תועד: "ש. האם ניהלת עם הנחקר שיחות שלא לפרוטוקול, שלא ציינת בחקירה? ת. יכול להיות דבר כזה בתשואול, אם לא ציינתי את זה בדף העדות אז אני מציין בדו"ח תחקור, זה תלוי ברלוונטיות של הדברים".

14. החוקר העיד שככל שהוא רואה סימני חבלה על גופו של נחקר הוא מתעד ומציין זאת בחקירה ובמזכר. השאלה הנשאלת במקרה דנן, עם כל סימני החבלה שניתן לזהות באופן ברור על פניו וגופו של הנחקר מהתמונות שצולמו על ידי אביו לאחר ששחרר מתחנת המשטרה ואשר צורפו לעתירה, ובנוסף החבלות שתועדו במסגרת המסמכים הרפואיים שצולמו, מדוע לא היה תיעוד של החבלות על ידי החוקר? הייתכן שאותן חבלות נעלמו מעיני החוקר בלבד?

15. כפי שביקשו העותרים להדגיש בתחילתו של הדיון, חרף ההלכה הפסוקה המצמצמת עד מאד את התערבותו של בית המשפט הנכבד בהחלטות רשויות אכיפת החוק בכל הנוגע לחקירות פליליות והעמדה לדיון, מקרה זה מעורר קושי הזועק לשמיים, המצדיק התערבות בהחלטת המשיבים.

16. פגיעה בקטין המוחזק במשמורת רשויות אכיפת החוק, אשר באופן מצער אך לא שגרתי השלכות האלימות מתועדות דיין, בין אם באמצעות תמונות ובין אם באמצעות מסמכים רפואיים, אינה זוכה לעבור את השלב של בדיקה מקדמית בטענה שאינה מתאימה להליך הפלילי, מביאה לתוצאה הבלתי נמנעת לפיה אף תלונה על אלימות שוטרים לא תעבור את הרף של התאמה להליך הפלילי, שכן היכולת לתעד מקרים מסוג זה על ידי המתלוננים הינה מוגבלת מאד עד לא קיימת, דבר המעניק כוח אדיר לרשויות אכיפת החוק שאינן נתונות למנגנון פיקוח אמיתי על תפקודן מה שמותיר פתח לניצול לרעה של כוח זה.

17. המשיבים נאחזים בטענה לפיה חלף זמן רב, דבר שמקשה על שחזור אותו אירוע בזיכרונם של מי שנכחו בתחנת המשטרה אותה עת. זהו עוד ניצול לרעה של הפרוצדורה אותה קבעו המשיבים עצמם, שמחזיקים במקל בשתי קצותיו, באופן כזה שהם מושכים את הליכי הבדיקה זמן רב ובסופו של יום משך הזמן הופך לעילה לסגירת התיקים. כב' המשנה לנשיאה נ' הנדל התייחס לטענה זו במהלך הדיון מיום 26.4.2021: "מצד אחד אומרים להם תחכו עד שיהיה תשובה מביהמ"ש וכשיש תשובה אומרים שעבר הזמן. אם ההנחה שאחרי שנתיים לא זוכרים, אם רק יש הנחה זה נורא לא טוב" (ש' 1-2 עמ' 4 לפרוטוקול הדיון מיום 26.4.2021).

18. המשיבים עשו את המינימום ההכרחי שהורה להם לעשות בית המשפט הנכבד, והסתפקו באיתור השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה, אבל לא ראו לנכון לנסות לחקור אותם במטרה להגיע לזהות התוקפים, ולא ננקטה כל פעולה נוספת לצורך העניין.

19. החלטת המשיבים שנמסרה בהודעה המעדכנת מיום 15.6.2021 שוב מסתמכת על הטענה לפיה המשקל הראיתי של גרסת העותר פוחת לאחר שהתגלה כי לא מסר, לשיטתם, לחוקרו על כך שהותקף על ידי שוטרים, דבר שתמוה ביותר כיצד המשיב הגיע למסקנה חד

משמעית זו, כשנמנע עד כה להראות את התיעוד המראה את כניסתו של העותר לחדר החקירות בעודו אזוק.

20. טענה נוספת שמציג המשיב כטענה המחזקת את החלטתו מתייחסת לעניין חתימת העותר על מסמכים בשפה שאינה מובנת לו בסוף החקירה. בתלונתו ובעתירה, טען העותר כי הוא חתם על אותם מסמכים לאחר שהביע את סירובו לעשות כן בשל אי הבנתו את השפה, ובסופו של יום הוא נאלץ לחתום מכיוון שאיימו עליו חוקריו. המשיבים מציגים את הדברים בצורה מעוותת, בניסיון להחליש את מהימנות דבריו של העותר. צפייה בתיעוד החזותי מראה שהעותר סירב לחתום על המסמכים וביקש לשוחח עם עורך דין. לאחר שחוקריו סירבו ביקש לשוחח עם אביו, אך גם בקשה זו סורבה על ידי החוקרים. בשלב זה, אחד מחוקריו מניח את רגליו על השולחן, דבר שלא נשלל על ידי המשיבים. בעקבות צפייה זו החליטו המשיבים כי העותר לא חש באיום וכי טענתו לפיה הוא חתם בכוח על מסמכים בשפה שאינה מובנת לו הינה שקרית. יצוין כי מצפייה בתיעוד החזותי בשלב זה ניתן לזהות שהעותר לא חש בנוח בשלב בו נדרש לחתום על המסמכים.

21. העותרים יבקשו להדגיש, כי אין ממש בטענות המשיבים. ראשית, הדרישה שהנחקר הקטין יחתום בשפה שאינה מובנת לו הינה דרישה פסולה שאף המשיבים ביקשו לברר. העלאת דרישה זו בפני קטין במעמד רגיש ובעייתי של חקירה, כשהחוקר מניח את רגליו על השולחן בפני העותר, אין ספק שאינו מעמד האמור לספק לעותר הקטין תחושה של ביטחון. מכאן לא ברור כיצד חוזרים המשיבים ומסתמכים על שתי טענות מעוותות אלו כדי לקבוע שגרסת העותר אינה אמינה.

22. מעבר לנדרש! העותרים יטענו כי אף אם המשיבים משוכנעים כי קיימות סתירות בגרסת העותר, טענה שאינה מקובלת כלל וכלל על העותרים, המשיבים לא הוכיחו סתירות בעניין המהותי. אכן אין פער בעניין המהותי, והמשיבים לא הצליחו לשלול את הטענה הברורה שמעלים העותרים, לפיה הוא עבר תקיפה פיזית חמורה בעודו מוחזק במשמורת של משטרת ישראל, דבר המגובה בתמונות ותיעוד רפואי.

23. בסופו של יום זהו מקרה של קטין שנעצר על ידי רשויות אכיפת החוק, הובא לתחנת המשטרה במגרש הרוסים, שם הוחזק במשמורת המשטרה עד לאחר שסיים את החקירה, ומשם יצא עם חבלות בכל גופו. חומרת המקרה אמורה להעביר באופן מיידי את הנטל אל רשויות אכיפת החוק לבוא ולהסביר מדוע הקטין יצא מתחנת המשטרה חבול. במקרה דנן רשויות אכיפת החוק הציבו מספר רב של מכשולים בפני תלונתו של אותו קטין המבקשת לברר את האירוע. זהו בפני עצמו מצב פסול המצביע עד כמה הפרוצדורה אותה קבעו המשיבים לצורך בירור תלונות מסוג זה אינה יעילה וחוטאת למטרתה המוצהרת.

24. ושוב, אף לאחר שהמשיבים איתרו את 13 השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה, המשיבים החליטו שאין טעם להמשיך בפעולות החקירה, וזאת תוך התעלמות מוחלטת מחומרת האירוע. בסופו של יום מדובר בחשד לביצוע עבירה חמורה של תקיפת קטין המוחזק במשמורת על ידי מי שאמון על השמירה על שלומו, כך שבדיקת הנושא מול 13 אנשים אינה דרישה לא סבירה.

25. כאן נשאלת השאלה האם המשיבים, גם בשלב זה, עשו את מה שמוטל עליהם לעשות על מנת להגיע אל חקר האמת ובדומה למה שאמר כב' השופט (כתוארו אז) נ' הנדל בדיון מיום 25.12.2019 בבג"ץ 1331/19 חיים איינהורן נ' מח"ש, המבחן צריך להיות כזה שאם יש תלונה כי אזרח היכה שוטר, אותן הפעולות שצריכים לבדוק מיהו האזרח הזה, ייעשו גם במקרה ששוטר מכה אזרח.

26. הטענות המועלות בעתירה זו כנגד תפקודה של המחלקה לחקירת שוטרים ידועות. בדו"ח הסניגוריה הציבורית משנת 2019 תועד הפער המשמעותי והמטריד (כלשון הדו"ח) העולה מההשוואה בין השיעור הגבוה של מיצוי הטיפול במקרים בהם מיוחסת לאזרחים עבירה של תקיפת שוטרים לבין השיעור הנמוך של מיצוי הטיפול בתלונותיהם של אזרחים על אלימות שוטרים.

27. בדו"ח ביקורת מיוחד מטעם מבקר המדינה, "הטיפול המערכתי באלימות שוטרים" (2017), הושם דגש על קיומם של כשלים מהותיים באופן הטיפול בתלונות בגין אלימות שוטרים, לרבות היעדר מיצוי מספק של החקירה. הדו"ח הדגיש, בין היתר, את החשיבות הרבה שבבירורן של חשדות לביצוע עבירות אלימות מצד השוטרים, וההשלכות הנועדות לכך על אמון הציבור במשטרה ובתפקודה.

28. במקרה דנן, לא זו בלבד שהמשיבים לא נקטו במאמץ סביר על מנת להשיג את הראיות הנדרשות שיוכלו לסייע בגילוי האמת, וגם לאחר שבית המשפט הנכבד עמד על הצורך לעשות כן עשו את המינימום ההכרחי, אלא שגם הביאו להשמדת ראיות שהיה בכוחן לשפוך אור על האירוע. החלק בתיעוד החזותי שהושמט, התיעוד בפרוזדור ככל שקיים, ובכלל עצם ההחזקה של העותר הקטין במקום שאינו מצולם, בעודו מכוסה עיניים, מעידה על הקלות בה יכולות רשויות אכיפת החוק להביא להשמדת ראיות חשובות, בין אם ביודעין ובין אם לאו.

29. מתווספת לכך הטענה אשר הובאה לעיל, שאף הפרוצדורה אשר קבעו המשיבים לצורך בירור תלונות מסוג זה היא בעצמה תורמת להשמדתן של ראיות חיוניות מזיכרוןם של חשודים ועדים פוטנציאליים, כשחלוף הזמן נמצא בתיקים רבים דומים בבסיס הצידוק לסגירתם.

30. מקרה זה עומד בתנאים שקבעה הפסיקה לצורך התערבותו של בית המשפט הנכבד בהחלטת רשויות התביעה: ההחלטה סותרת את אינטרס הציבור, בלתי סבירה בעליל והתקבלה בעיוות מהותי. בסופו של יום על רשויות אלו מוטלת החובה לפתוח בחקירה בעקבות כל תלונה שאינה על פניה תלונת סרק, כאשר הדבר מקבל משנה תוקף כשמדובר במקרה של אלימות נגד קטין.

31. העותרים דכאן עוד לא הגיעו לשלב כזה שיבקשו להעמיד לדין אנשים החשודים בביצוע מעשה האלימות כנגד קטין, אלא הם נמצאים עוד בשלב המבקש לחייב את המשיבים לעמוד בחובתם לגבש תשתית ראייתית שתוביל בסופו של יום לחשיפת האמת. התנהלות המשיבים במקרה דנן הינה רחוקה מלהניח את הדעת ואינה עומדת בסטנדרטים מינימליים של טיפול נאות.

32. לא בכדי המשיבים בהודעתם התעלמו באופן מוחלט מהסעדים המבוקשים בעתירה במישור העקרוני. העותרים סבורים שמקרים של אלימות שוטרים נגד קטינים סותרים את האינטרס הציבורי באופן כזה הדורש את הסדרת העניין כדי למנוע הישנותם. מכיוון שדפוס ההתנהגות של המשיבים חוזר על עצמו בלא מעט מקרים, ואף כשמדובר בנפגעים קטינים וחסרי ישע, ישנו צורך לבוא ולחייב את המשיבים להפעיל את סמכותם מלכתחילה באופן מהיר ויעיל, כך שלא תסוכל האפשרות לנהל חקירה אמיתית בגין תלונות של עצורים בכלל והקטינים שביניהם בפרט בגין תלונות אלימות נגד שוטרים.

33. כמו כן, המשיבים נמנעו מלתת את דעתם בנוגע לסעד המבקש להגדיר נוהל של בדיקת אירועי אלימות נגד עצורים בכלל וקטינים בפרט בעניין חשד לשימוש בעינויים ו/או ביחס אכזרי ו/או בלתי אנושי ו/או משפיל בידי שוטרים, כאשר על נוהל זה ליצור, בין היתר, סד זמנים סביר לבדיקה, ומנגנון המבטיח השגת הראיות הרלוונטיות בטרם השמדתן.

34. הרי בסופו של יום חובתן של הרשויות לקיים בירור יסודי ומעמיק של הנסיבות אשר הובילו לתוצאה הקשה במקרה דנן, היא גם לצורך הפקת לקחים ועל מנת למנוע הישנותם של מקרים דומים לעתיד, וזאת בנוסף לנקיטה בצעדים משמעותיים ופלייליים נגד האחראים לאשר התרחש.

35. ההחלטה של המשיבים לחזור ולסגור את התיק באותה עילה, לוקה בחוסר סבירות, כיוון שלא ניתן משקל ראוי לאינטרס הציבורי שבבירור מקרה אלימות של שוטרים נגד קטין עצור. הדברים לא התבררו מספיק ולא נעשה כל ניסיון רציני להביא להשלמת התמונה, והקביעה לפיה מקרה זה אינו מתאים להידון בהליך הפלילי אינה נסמכת על אמות מידה סבירות, שמתאימות לבירורן של תלונות מסוג זה.

36. הציפייה שקטין שנפגע מאלימות של שוטרים בזמן היותו עצור ותחת אחריותם, יידרש להמציא ראיות מעבר לתמונות המוכיחות חשיפה זו באופן חד משמעי, ועוד מסמכים רפואיים, אינה ציפייה ריאלית, ומשמעה כי לעולם לא ייחקרו תלונות של אלימות שוטרים.

37. על כן, נבקש מבית המשפט להורות למשיבים הן להשלים מהלכי חקירה בקפידה ראויה ההולמת את חומרת האירוע, הן לתת דעתם לסוגיה העקרונית העולה מהמקרה, שבאה לידי ביטוי בסעד העקרוני שהוסף לעתירה – התקנה של נוהל טיפול בתלונות של נפגעי אלימות שהוחזקו בתחנות משטרה, בפרט כשמדובר בקטינים.

ירושלים, 11 ביולי 2021

נדיה דקה, עו"ד
ב"כ העותרים

(ת.ש. 105636)